

ISSN 2181-8258

DOI prefiksi:10.69691

Journal THE LIGHT OF CIVILIZATION

Scientific, socio-philosophical, cultural and educational, literary and artistic magazine

TAMADDUN NURI

Ilmiy, ijtimoiy-falsafiy, madaniy-ma'rifiy, adabiy-badiiy jurnal

7 (58)

2024

TAMADDUN NURI jurnali

Ilmiy, ijtimoiy-falsafiy, madaniy-ma'rifiy,
adabiy-badiiy jurnal

MUASSISLAR: Beruniy tuman hokimligi
"Tafakkur-tamaddun" OOO

"Beruniy avlodlari" jamoat fondi

HAMKORLARIMIZ:

O'zRFA Qoraqalpog'iston bo'limi

Qoraqalpoq davlat universiteti

Urganch davlat universiteti

TAHRIR HAY'ATI:

BOSH MUHARRIR:

Munavvara QURBONBOYEVA

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Anvar ALLAMBERGENOV

BO'LIM MUHARRIRI:

Muqaddas KURBANBAYEVA

Akmal SAIDOV, y.f.d., prof., akad.

Qahramon QURONBOYEV, s.f.d., prof.

Almagul BAYRIYEVA, s.f.d., (DSc)

Zabixulla SAIPOV, s.f.n., (PhD)

Zuhra REYMOVA, y.f.d., (DSc)

Karlig'ash UMAROVA, y.f.d., (DSc)

Xalil Ismayil o'g'lu Ismayilov, t. f.d, prof

Anvar ABDULLAYEV, t.f.f.d, dots.

Gavhar DURDIYEVA, arx.f.d., prof.

Makset KARLIBAYEV, t.f.d., k.i.x.

Kozimbek TUXTABEKOV, t.f.d., (PhD)

Umid BEKMUHAMMAD, t.f.d., (PhD), k.i.x.

Konul Bunyadzoda, falsafa fanlari doktoru,

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının

(AMEA) müxbir üzvü

Baxtiyor KARIMOV, fal.f.d., prof.

Marat NIYOZIMBETOV, fal.f.d.

Alima BERDIMURODOVA, fal.f.d.

Shohida SODIQOVA, sots.f.d.

Zarifboy DO'SIMOV, fil.f.d., prof.

Olmos ULVI Binnatova, f.f.d., prof.

Doniyor YULDASHEV, fil.f.d (DSc)

Sayyora SAMANDAROVA, fil. f.n, dotsent

Bekposhsha RAXIMOVA, fil.f.n, dots (PhD)

Azamat PRIMOV, fil.f.n, dots (PhD)

Vahob RAHMONOV, f.f.n., dots

Farrux Abbas oglu Rustamov, p.f.d, prof.

Qozoqboy YO'LDOSHEV, p.f.d., prof.

Safo MATJONOV, p.f.d., prof.

Qaxramon IBADULLAYEV, p.f.d., (DSc)

Masharib ABDULLAYEV, s.f.f.d., (PhD), k.i.x.

Nilufar KOSHANOVA, ped.f.f.d., (PhD)

Odilbek RADJAPOV, fal.f.f.d., (PhD)

Anvar ISMOILOV, s.f.f.d., (PhD), k.i.x

G'ayrat MAMBETKADIROV, s.f.d.

Rana Hamid qizi Qadirova, psixol.f.d., prof

Nargis ATABAYEVA, psixol.f.d., (DSc)

Dilafruz QARSHIYEVA, psixol.f.d., (DSc)

Dilbar URAZBAYEVA, psixol.f.d., (DSc)

Qosimboy QABULOV, psixol.f.d., (DSc)

Mels QOBULOV, tib.f.d., prof.

JAMOATCHILIK KENGASHI:

Sirojiddin SAYYID

Muhammad ALI

Kengesboy KARIMOV

Iqbol MIRZO

Qurbon SHONIYOZOV

O'rozboy ABDURAHMONOV

Murotboy JUMANOV

Adabiy maslahatchi:

Guliston MATYOQUBOVA

Rassom:

Alibek ABDURAHMONOV

Sahifalovchi-bezovchi: G'iyosiddin O'NAROV

Manzilimiz: Qoraqalpog'iston Respublikasi,

Beruniy tumani.

Web-sayt: <https://jurnal.tamaddunnuri.uz>

e-mail: tamaddunnuri1@gmail.com.

Telegram kanali: <https://t.me/tamaddunnuri>

Tel.: (+99888) 036 00 55, (+99897) 355 75 40.

Qog'oz bichimi 60x84 ¼. Nashriyot hisob tabog'i 6,5.

Indeks – 960. ISSN 2181-8258. "ADAD PLYUS" MCHJ

bosmaxonasida chop etildi. Adadi 300 dona.

Bosishga 2024-yil 31-iyulda ruxsat etildi.

Toshkent shahri, Chilonzor ko'chasi, 28-uy. 2024-yil, 7-son (58).

Ushbu son "Tamaddun nuri" jurnali tahririyatining
kompyuterida sahifalandi. Buyurtma №23.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Tamaddun nuri" dan olindi deb
izohlanishi shart. Matn hamda reklamalardagi ma'lumotlarning
to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldir. Tahririyatga kelgan
qo'lyozmalar tahrirlanadi, taqriz qilinmaydi va muallifga
qaytarilmaydi.

"Tamaddun nuri" jurnali Google Scholar

bazasida indekslanadi. Bu esa jurnalning ilmiy nufuzini oshirish va
mualliflarning ilmiy ishlarini keng miqyosda targ'ib qilishga yordam
beradi. Google Scholar orqali tadqiqotchilar va olimlar "Tamaddun nuri"
jurnalida chop etilgan maqolalarni qidirib topish va ularga havola
berish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Crossref DOI

Tahririyat Crossref DOI ning rasmiy a'zosi hisoblanadi va
10.69691 DOI prefiksiga ega. Har bir nashr va ilmiy
maqolaga individual Crossref DOI raqami beriladi.

BIZNI IJTIMOY TARMOQLARDA QUYIDAGI MANZILLARDA KUZATING:

Scientific, socio-philosophical, cultural and educational, literary and artistic magazine

Founders: Beruniy District Municipality

"Tafakkur-tamaddun" OOO

Public Foundation "Descendants of Berunius"

Our colleagues: Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan Karakalpakstan division

Karakalpak State University

Urgench State University

EDITORIAL BOARD:

EDITOR-IN-CHIEF:

Munavvara KURBANBAEVA

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Anvar ALLAMBERGENOV

SECTION EDITOR:

Mukaddas KURBANBAEVA

Akmal SAIDOV, y.sc.d., prof., Acad.

Qakhraman QURANBAYEV, s.sc.d., prof.

Almagul BAYRIEVA, s.sc.d., (DSc)

Zabikhulla SAPOV, s.sc.n., (PhD)

Zuhra REYMOVA, y.sc.d., (DSc)

Karligash UMAROVA, y.sc.d., (DSc)

Xəlil İsmayıl oğlu İsmayılov, ist. sc.d, prof

Anvar ABDULLAYEV, ist.sc.d, dots.

Gavkhar DURDIYEVA, arch.f.d., prof.

Makset KARLIBAYEV, t.f.d., k.i.x.

Kazimbek TUKHTABEKOV, t.f.d., (PhD)

Umid BEKMUHAMMAD, t.f.d., (PhD), k.i.x.

Konul Bunyadzoda, Doctor of Philosophy,

Azerbaijan National Academy of Sciences

(AMEA) Corresponding Member

Bakhtiyar KARIMOV, phil.sc.d., prof.

Marat NIYOZIMBETOV, phil.sc.d.

Alima BERDIMURODOVA, phil.sc.d.

Shokhida SADIGOVA, sots.sc.d.

Zarifboy DOSIMOV, Phil.sc.d., prof.

Olmos ULVI Binnatova, f.sc.d., prof.

Daniyor YULDASHEV, Phil.sc.d (DSc)

Sayyora SAMANDAROVA, associate professor, can.of phil.

Bekposhsha RAKHIMOVA, can. of phil.sc, dots (PhD)

Azamat PRIMOV, can. of phil.sc, dots (PhD)

Vahab Rakhmonov, f.sc.n., dots.

Farrux Abbas oglu Rüstamov, p.sc.d, prof.

Kazakboy YOLDASHEV, p.sc.d., prof.

Safo MATJONOV, p.sc.d., prof.

Qakhraman IBADULLAYEV, p.sc.d., (DSc)

Masharib ABDULLAYEV, of art.sc.c., (PhD), k.i.x.

Nilufar KOSHANOVA, ped.f.f.d., (PhD)

Odilbek RADJAPOV, phil.sc.d., (PhD)

Anvar Ismailov, s.f.f.d., (PhD), k.i.x

Gayrat MAMBETKADIROV, s.sc.d.

Rana Hamid qizi Qadirova, Psychol.sc.d., prof

Nargis ATABAYEVA, Psychol.sc.d., (DSc)

Dilafruz QARSHIEVA, Psychol.scd., (DSc)

Dilbar URAZBAYEVA, Psychol.sc.d., (DSc)

Qosimboy KABULOV, Doct. of sc. Psychol.

Mels Kabulov, med.sc.d., dalil.

COMMUNITY COUNCIL:

Sirojiddin SAYID

Muhammad Ali

Kengesboy KARIMOV

Iqbal MIRZA

Kurban SHONIAZOV

Orozboy ABDURAHMANOV

Muratboy JUMANOV

Literary Advisor:

Gulistan MATYOQUBOVA

Painter:

Alibek ABDURAHMANOV

Page editor:

Ghiyaziddin O'NAROV

Our address: Republic of Karakalpakstan, Beruni district.

Website: <https://jurnal.tamaddunnuri.uz>

e-mail: tamaddunnuri1@gmail.com.

Telegram channel: <https://t.me/tamaddunnuri>

Phone: (+99888) 036 00 55, (+99897) 355 75 40.

"Tamaddun nuri" magazine is indexed in the Google Scholar base. This helps to increase the scientific prestige of the Journal and to promote the scientific work of the authors on a large scale.

Through Google Scholar, researchers and scientists will be able to search and link articles published in the Journal "Tamaddun nuri".

Crossref DOI

The editorial board is an official member of Crossref DOI and has the prefix 10.69691 DOI. Each publication and scientific article is assigned an individual Crossref DOI number.

Paper size 60x84 ¼. Publisher's scoreboard 6.5. The index is 960. ISSN 2181-8258.

It was published in the printing house of "ADAD PLUS" LLC. The number is 300 pieces.

Chilonzor street, 28, Tashkent city. 2024, No. 7 (58).

This issue was paged on the computer of "Tamaddun Nuri" editorial office. Order #23. When copying from the magazine, it must be noted that it was taken from "Tamaddun Nuri". The authors are responsible for the accuracy of the information in the text and advertisements. Manuscripts received by the editors will be edited, not reviewed, and not returned to the author.

FOLLOW US ON SOCIAL MEDIA BELOW:

MUNDARIJA

07.00.00 - "TARIX"

Нуриддинов Эркин Зухриддинович. Межнациональный диалог культур – как важный фактор развития народной дипломатии.....	31
Аллаберганов Шерали Йўлдашевич. Иккинчи жаҳон уруши йилларида хоразмдаги демографик ўзгаришлар ва унинг оқибатлари.....	36
Xudoyarov Jasur Saparovich. Qadimgi Turon xalqlari madaniyatining jahon sivilizatsiyasiga transformatsiyasi.....	63
Alibekov Umurzoq Yuldashevich. Qadimgi turkiy xalqlarda totemizm va sajdalar tarixshunosligiga doir.....	103
Juliboyev Alimardon Abdulmajid o'g'li. BXSР tashqi siyosatining huquqiy asoslari va asosiy yo'nalishlari.....	109
Saparbayeva Aziza Asror qizi. Aqchadaryo havzasi va quyi zarafshon vodiysi aholisi zargarlik san'ati tarixi sahifasi.....	112
Пардаев Асрор Абдужабборович. Қашқадарё вилояти аҳолисининг даромадлари ва харажатлари.....	137
Begamova Nasiba Xolmurzayevna. O'zbekistonda fermer xo'jaliklari, klaster tizimida oliy ma'lumotli kadrlarni tayyorlash tizimi (Surxondaryo viloyati misolida).....	148
Абдуллаев Аббосхон. "Фавоиду-л-баҳия" асарида ҳанафий олимлар тарихи.....	152
Xolmanova Feruza Uralovna. Yengil va oziq-ovqat sanoati tarixi tarixshunosligi.....	158
Ibragimov Bekzod Taxirjanovich. O'zbekistonda Beruniy va Ibn Sino yozishmalarining tadqiqi.....	195
Atajanov Muhiddin Ilhomovich. Quyi Amudaryo viloyati jamiyatida ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar tarixiga oid ayrim mulohazalar (miloddan avvalgi X asr – VI asrning birinchi yarmi).....	250
Botirova Nafosat Xurmatbek qizi. Orolbo'yi ko'chmanchi qabilalarning harbiy salohiyati.....	294

09.00.00 - "FALSAFA"

Rasulov Ortiq Yaqubovich. Aziziddin Nasafiyning inson yaralishi haqidagi falsafiy qarashlari.....	9
Ismailov Dilshod Baxriddinovich. "Inson – jamiyat – davlat" iyerarxiyasida davlat xizmatchisi kasbiy ma'naviyatining roli.....	39
Xamdamov Erkin Ibodullayevich. Ziyo Go'kalpning "To'g'ri yo'l" asarida ijtimoiy va siyosiy tamoyillar.....	43
Abdurazaqov Shodiyor Sobirjon o'g'li. Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikga qarshi kurashishning ijtimoiy-falsafiy mexanizmlari.....	51
Qurbonova Farida Orifovna. Yoshlarda vatanparvarlikni kuchaytirishda tarixiy ongning ijtimoiy-falsafiy mexanizmlari.....	56
Raximova Yulduz Dilmurod qizi. Turk olimlari ijodida Alisher Navoiyning falsafiy-axloqiy merosi tahlili.....	73
Mamatkulov Eldor Safarovich. Vayronkor g'oyalarga qarshi kurash – ma'naviy makonni asrab-avaylash vositasi.....	106
Sobirov Umid Baxtiyorovich. Nosiriddin Tusiy gnostitsizmi, bilish nazariyasining o'ziga xosligi.....	133
Одинаев Маҳмуд Аҳмадович. Шамс Табризий маънавий меросининг шарқ фалсафасидаги ўрни.....	161
Tursunov Abdimo'min Shaxanovich. Islomda tabiat va atrof-muhitga munosabat masalasi.....	167
Ahrorova Shahlo O'rinboyevna. Ijtimoiy-ma'naviy muhit va unga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.....	174
Aytbayev Mansurbek Yusupovich. Mahmud Zamaxshariyning "Atvoq uz - zahab" asarida falsafiy-axloqiy masalalar yechimi.....	199
Umarov Sherzod Umirovich. Vatanparvarlik tushunchasining g'oyaviy asoslari.....	227
Xo'janova Tamara Jo'raevna. Axborot urushi tushunchasining g'oyaviy tabiati va mafkuraviy xususiyatlari.....	231
Shernazarov Ravshan Avazovich. Ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy-madaniy jarayonlarning shaxs siyosiy e'tiqodiga ta'siri.....	236
Mamarayemova Guljahon Farhodovna. G'arb ta'limotida avlodlararo munosabatlar va uning o'ziga xos xususiyatlari.....	243
Samanova Shaxlo Baxtiyarovna. Eko sivilizatsiyaning insoniyat barqaror kelajagiga ta'siri.....	265
Ochilov Azimjon To'xtamishovich. Korrupsiyaning yuzaga kelishida ijtimoiy omillarning destruktiv ta'siri.....	278
Tag'oyeva Dilnavoz Narziqulovna. Biz bilgan va bilmagan jadidlar: buxorolik Mirza Sirojiddin.....	281

“SIYOSATSHUNOSLIK”

Bayrieva Almagul. Fuqarolik jamiyati taraqqiyotida jamoatchilik nazoratining roli.....	82
Temirova Gulzor. Siyosiy ongning shakllantirishda siyosiy sharh transformatsiyasi.....	211
Ziyodullayeva Xumora. Mediamakonda deepfeyklarning ko‘rinishlari.....	214
Kurbanbayeva Munavvara Kozibayevna. Fuqarolik jamiyati g‘oyalarining milliy davlatchiligimizdagi o‘rni.....	247

10.00.00 - “FILOLOGIYA”

Xodjayeva Shoir Bekbergenovna. Viktoriya davridagi realistik romanchilik.....	12
Ayaqulov Nurbek Abdug‘appor o‘g‘li, Ayaqulova Aziza Ismatulla qizi. Ingliz, nemis va o‘zbek tillarida zamonaviy o‘zlashgan so‘z boyligini o‘rganish (XXI asr turli sohalar terminologiyasi misolida).....	16
Икромов Нигина Ойбековна. Мотив автора – как основа психолингвистической эквивалентности текста.....	19
Ollaberganova Dilnoz Q. Malala Yusufzay va Xolid Husayniy asarlarida badiiy psixologizm hamda ayol qahramonlar perspektivasi.....	23
Oltinoy Rahimova. Eshmurod Oxund Alaviy – tarixiy asarlar muallifi.....	27
Turayeva Gulshan Meyliyevna. Ingliz tili maqollarida atoqli otlarning lingvomadaniy xususiyatlari.....	79
Qurbonova Zarina Muxammadzokirovna. O‘zlashma va xorijiy tillardan olingan so‘zlarning turlari va klassifikatsiyasi: anglitsizmlar misolida.....	88
Quvonchoy Yusupova. Ogahiyning “Riyoziy-davla” asarida sher ma‘noli so‘zlar lingvopoetikasi.....	91
Aidaxon Merganovna Bumatova. Hofiz g‘azallaridagi Piri Mug‘on obrazining umumiy xususiyatlari.....	95
Xolmurotova Gulnora Sattorovna. “Interier-dizayn” sohasiga oid terminlarining lisoniy tadqiqi.....	99
Sheraliyeva Shirin Abdisalomovna. Ilmiy diskursda so‘z birikmalarining frazeologizatsiyasi.....	128
Dusmuratov Qahramon Mamadiyevich. O‘zbek epistolyar nasrining shakllanishi va taraqqiyot yo‘llari.....	145
Asqarova Shaxnoza Kamolidinovna. “Alpomish” asari inglizcha tarjimasida ekvivalentlikning o‘ziga xos jihatlari.....	155
Muhammadiyeva Manija Nurullo qizi. Sariosiyo arealiga oid moddiy-maishiy leksika tahlili.....	163
Manija Qudratova Shohmansur qizi. O‘zbek tilida kelishik kategoriyasining o‘rganilish masalasi va olib borilishi.....	170
Xoldorova Gulnoza Husniddinovna. Alisher Navoiy ijodiy tafakkuri qudrati va sun‘iy intellekt.....	177
Matjanova Ayjamal Jarilqapovna. Qoraqalpoq tilida xushmuomalalikning kishilik olmoshlari orqali ifodalanishi.....	181
Mohira Tursunovna Jurayeva. Jamoa oldida nutq so‘zlashning lingvistik va ekstralingvistik jihatlari.....	207
Худжаева Раънохон Муталибжоновна. Контекстный ассоциативный перевод (CAT): Научное обоснование и его роль в современной переводоведении.....	260
Raximova Laylo Muminbayevna. Og‘zaki diskursni belgilovchi ekstralingvistik omillar.....	270
Lolaxon Og‘aboyeva. Fitrat she‘riyatida somatizmlar.....	274
Muhammadiyeva Shoxsanam Mansur qizi. O‘zbek va ingliz tillarida frazeologik tizimdagi idiomalar va ularning nazariy asoslari.....	298

Jurnal 2016-yil 28-sentyabrda O‘zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan № 0843 raqami bilan qayta ro‘yxatdan o‘tgan. O‘zbekiston Respublikasi OAK tomonidan 2019-yil 30-yanvarda chop etilgan OAK rayosati qarorlari bilan tasdiqlangan ro‘yxatga ko‘ra 07.00.00 - “Tarix”, 09.00.00 - “Falsafa”, 10.00.00 - “Filologiya” ixtisosligi bo‘yicha; OAK Rayosatining 2023-yil 31-oktyabrdagi 345-son qarori bilan 12.00.00 – “Yuridik fanlar”, 13.00.00 – “Pedagogika”, 19.00.00 – “Psixologiya” ixtisosliklari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“ALPOMISH” ASARI INGLIZCHA TARJIMASIDA EKVIVALENTLIKNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI

PhD. Asqarova Shaxnoza Kamolidinovna
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti doktoranti
(DSc)

SPECIFIC ASPECTS OF EQUIVALENCE IN THE ENGLISH TRANSLATION OF “ALPOMISH”

PhD. Asqarova Shakhnoza Kamolidinovna
Doctoral student of Tashkent State University of Oriental
Studies (DSc)

ОСОБЕННОСТИ ЭКВИВАЛЕНТНОСТИ В АНГЛИЙСКОМ ПЕРЕВОДЕ «АЛПОМИШ»

PhD. Аскарова Шахноза Камолидиновна
Докторант Ташкентского государственного университета
востоковедения (DSc)

Tel: +998935935777

e-mail:

shakhnozaaskarova2@mail.com

<https://orcid.org/0009-0006-6892-4324>

Annotatsiya: Mazkur maqola tarjimashunoslikda ekvivalentlikning o‘ziga xos jihatlari bag‘ishlangan bo‘lib, “Alpomish” dostoni inglizcha tarjimasidagi lingvistik birliklarni tahlilga tortilgan. Shuningdek, sintaktik ekvivalentlik tahlilining asosiy jihatlari, gapning turlarini, ularning tuzilishi va funksional ma‘nosini asar doirasida o‘rganishga oid ma‘lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: ekvivalentlik, doston, asliyat, tarjima asari, adabiy jarayon.

Аннотация: Данная статья посвящена конкретным аспектам эквивалентности в переводоведении, а также проведен анализ языковых единиц в английском переводе эпоса “Алпомиш”. Также дана информация об основных аспектах анализа синтаксической эквивалентности, исследования типов предложений, их структуры и функционального значения в рамках работы.

Ключевые слова: эквивалентность, эпос, своеобразие, переводческое произведение, литературный процесс.

Abstract: This article is devoted to the specific aspects of equivalence in translation studies, and the analysis of linguistic units in the English translation of the epic “Alpomish” is carried out. Also, information on the main aspects of syntactic equivalence analysis, the study of sentence types, their structure and functional meaning within the framework of the work is given.

Key words: equivalence, epic, originality, work of translation, literary process.

Аннотация: Данная статья посвящена конкретным аспектам эквивалентности в переводоведении, а также проведен анализ языковых единиц в английском переводе эпоса «Алпомиш». Также дана информация об основных аспектах анализа синтаксической эквивалентности, исследования типов предложений, их структуры и функционального значения в рамках работы.

Ключевые слова: эквивалентность, эпос, оригинальность, переводческое произведение, литературный процесс.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ/INTRODUCTION).

Xalq og‘zaki ijodi namunalari, ayniqsa dostonlarni xorijiy tillarga o‘g‘irish bugungi tarjimashunoslikning dolzarb masalalaridandir. F. f. d., prof. G‘.Salomov tarjimaga quyidagicha ta‘rif beradi: “Tarjima tilga yangi g‘oyalar, fikrlar, tushunchalarni olib keladi. Jamiyatda yangicha

ijtimoiy munosabatlar, qarashlarning qaror topishida xizmat qiladi. Adabiyotga yangi obrazlar, badiiy-tasviriy vositalarni armug‘on etadi. Tarjima har qanday aloqalar zaminini tashkil etadi”. Zamonaviy konversiya nazariyasida “ekvivalentlik” termini nisbatan yaqinda qo‘llanila boshlandi, deb ishoniladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД / MATERIALS AND METHODS).

P.M. Topper “ekvivalent” termini tarjima nazariyasiga qachon va qayerda kirganligi haqidagi fikrlar xilma-xilligini qayd etib, bu termin birinchi marta zamonaviy tarjimashunoslikda mashina tarjimasiga nisbatan qo‘llanila boshlaganligini aniqladi va inson tarjimasiga “Tarjimaning lingvistik jihatlar haqida” (1959) maqolasida R. Yakobson tomonidan qabul qilinishi taklif qilingan [7], deya ta’kidlagan.

Kommunikativ munosabat tillararo muloqot jarayonida ishtirok etadigan barcha omillarni hisobga oladi. U tarjima qilinayotgan matn tarkibida mujassamlashgan ma’lumotlardan tashqari yana axborot beruvchining matn tashqarisida aks etgan muloqot maqsadini hamda tarjimonning bayon etilgan fikrni to‘g‘ri qabul qilishi uchun zaruriy ma’lumot, bilim va ko‘nikmaga ega bo‘lishini ham nazarda tutadiki, mazkur omillar tarjima tilida teng qiymatli kommunikativ ta’sirchanlik yaratish imkonini beradi. Tarjima jarayoniga bunday munosabat tarjima nazariyasini lingvistik tadqiqotning alohida mustaqil sohasi sifatida ajratish joizligini belgilaydi. R.Yakobson “keng tarqalgan tillararo kommunikatsiya amaliyoti, xususan tarjima faoliyati tilshunoslik fanining doimiy kuzatuvda bo‘lishi lozim” [8] degan edi. Ekvivalentlikka semiotik yondashuvga asoslanib, R.Yakobson 1959-yilda e’lon qilgan “On Linguistic Aspects of Translation (Tarjimaning lingvistik jihatlar haqida)” maqolasida bahs yuritadi. Shu kabi nazariya tufayli kelib chiqadigan turli tillarga oid so‘zlar o‘rtasidagi ma’nolarning ekvivalentligi muammosi har bir til doirasida bir-biridan u yoki bu darajada farq qiladi. Yakobson bu ekvivalentlikni “farq mavjudligidagi ekvivalentlik” deb ataydi [8].

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION)

Filolog va tarjimonlar tomonidan ko‘p vaqtdan beri o‘rganib kelinayotgan tarjimaning aniqligi muammosi hozirgi paytda boshqa terminlarda taqdim etilmoqda, ularning markaziy qismi “ekvivalentlik” atamasi hisoblanadi. Bu borada ekvivalentlik bilan bog‘liq masalalar azaldan olimlar, tadqiqotchilar va tarjimashunoslar e’tiborini jalb qilib kelmoqda. Matn qaysi janrga tegishli bo‘lishidan qat’iy nazar, u tarjimon tomonidan o‘g‘irish jarayonida ko‘pincha mutanosib ravishda

leksik birliklarni saralashni taqozo etadi. Chunki V.N. Komissarov ta’kidlaganidek, “Zamonaviy tarjimashunoslikning markaziy tushunchalaridan biri bo‘lgan ekvivalentlik tarjimaning eng muhim xususiyatini ochib beradi” [9]. Shunday ekan, tarjimashunoslar tomonidan qo‘llab kelinayotgan termin “ekvivalentlik” ancha murakkab va ko‘p qirrali tushuncha sifatida namoyon bo‘ladi.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS). Pirovardida, uning semiotik darajadagi ekvivalentlik haqidagi xulosasi “kod birliklari o‘rtasida to‘liq ekvivalentlik yo‘qdir”. “Kod birliklari” deganda har qanday tarjima qilinishi mumkin bo‘lgan birliklar sifatida tushunilishi mumkin, ular so‘z, ibora, jumla yoki butun matn bo‘lsin.

Shunday qilib, yangi – tarjimaning tilshunoslik fani tarkibida tadqiq qilinishi lozimligi haqidagi nuqtayi nazar vujudga keladiki, tarjima amaliyotini tadqiq qilish shu yo‘l bilan olib borilgandagina tilshunoslikning ayni tarmog‘i ko‘proq taraqqiy etadi, takomillashadi. Lingvistik tarjima nazariyasining vazifasi tarjima jarayoni tizimi tarkibini aniqlash va shu asosda tarjima amaliyoti uchun zarur bulgan umumiy qonuniyatlarni muayyanlashtirishdan iboratdir.

“Lingvistik tarjima nazariyasi bir til matnining ikkinchi til matniga aylanishi qonuniyatlarini muayyan tartibga soladi, o‘rganadi va modellash tiradi» [9]. Aniqrog‘i, tadqiqotchi tahlil paytida nutqiy jarayonning birlamchi tilda tashkil etilishini va tarjima tilida unga kommunikativ jihatdan teng qiymatli nutqiy jarayonning yaratilishini kuzatib boradi. Birlamchi va tarjimon tomonidan yaratilgan matnlarning kommunikativ muvofiqligigina asl nusxada aks etgan axborotning adekvat qayta yaratilganligidan dalolat beradi.

Badiiy adabiyotdagi sintaktik ekvivalentlik matn tadqiqotining muhim jihatlaridan biridir. Bu tushuncha badiiy asarlarda qo‘llaniladigan jumla va iboralarning semantik va strukturaviy tomonlarini bildiradi. Vizual va pragmatik element sifatida sintaksis asarning yakuniy taassurotiga va estetik idrokiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Sintaktik ekvivalentlik. Sintaktik ekvivalentlik tahlilining asosiy jihatlaridan biri gapning har xil turlarini, ularning tuzilishi va funksional ma’nosini asar doirasida o‘rganishdir. Badiiy adabiyotda sintaktik ekvivalentlik hissiy keskinlikni yaratish

yoki xarakter-xususiyyatlarini ta'kidlash uchun qo'llanilishi kuzatiladi. Mualliflar qahramonlar fikri-ning murakkabligini bildirish uchun uzun va buri-lishli jummalarni, shuningdek, voqealarning inten-sivligini yoki harakat tezligini bildirish uchun qisqa va oddiy jummalarni ishlatadigan misollarni topish mumkin. Masalan:

*Elat bilan bolam, birga borasan,
Taqqiringda nima borin ko'rasan,
O'lmasang, bir kuni qaytib kelasan,
Qo'ng'irotda elda o'ynab davron surasan.
Oh urib to'karsan ko'zdan yoshingni,
Kelib ko'rarsan-da dengi-dushingni,
Qo'ng'irotda qolgan qarindoshingni,
Bir kun kelib qilarsan o'tirishingni.
Uchqur kabi qanotingdan qayrilib,
Yugruq eding, tuyog'ingdan tayrilib,
O'n olti urug' Qo'ng'irotdan ayrilib,
Sen borarsan Qalmoq elga yo'l yurib,
Necha kun tuz nasib Qalmoqda ko'rib,
Axir bir kun yana Boysinga kelib,
O'z elingda chalqib davronni surib.*

Tarjimada:

*My child, you will go together with your
folks,
You will see what is in your fate,
If you don't die you will return some day,
You are sure to enjoy life in Qunghirot land,
Saying woes, you shed tears from your eyes,
When you come, you'll see your friends,
mates.
The relatives who were left in Qunghirot
land,
Some day you will come back and start
living,
Like a steed you will be deprived of your
wings,
You were a fast runner you slip down at
tiptoe,
You will be deprived of Qunghirot folk of
sixteen tribes,
You are going to Qalmoq's land covering
the road on foot,
For several days you are likely to see in
Qalmoq land,
Some day you are sure to come to Boysun
land,
In your own land you will enjoy life with
pleasure.*

O'zbek tilidagi asliyatda qofiyalangan qatorlar quyidagicha: a-a-a-a, b-b-b-b, v-v-v-v... Ingliz tilidagi tarjimada esa a-b-v-g... kabi bo'lib, bu o'rinda mutarjim asosiy e'tiborini so'zlarning o'zbek asliyatidagi kabi sodda va xalqchil so'zlardan foydalanishga qaratgani sababli satrlar qofiyasi doston aslidagi kabi muvaffaqiyatli chiqmagan.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION).

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, sintaktik ekvivalentlikni tahlil qilishda metafora, anafora va parallelizmlarga ham e'tibor qaratish lozim. Bunday stilistik vositalar matnda ritm va uyg'unlikni yaratishga yordam beradi, shuningdek, muallif yetkazmoqchi bo'lgan asosiy g'oyalar va tasvirlarni ta'kidlaydi. Ekvivalentlik, jumladan, sintaktik ekvivalentlik har qanday badiiy asar tarjimasidagi unumdor tarjima hodisasi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES)

1. Ўзбек тилининг изохли луғати. Беш томлик. — Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти, 2006. — Биринчи жилд. — 680 б.
2. Ашурова Д.У. Художественный текст в контексте национальной культуры // Linguistics-II. — Ташкент, 2011. — С. 15-17.
3. Бархударов Л.С. Очерки по морфологии современного английского языка. — М.: Из-во литературы на ин. яз., 1975. — 156 с.
4. Балли Ш. Французская стилистика. — М.: Иностранная литература, 1961. — 394 с.
5. Бегматов Э.А. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари. — Тошкент: Фан, 1985. — 254 б.
6. Саломов Ғ. Адабий анъана ва бадий таржима. — Тошкент: Фан, 1980. — 251 б.
7. Топер П.М. Перевод в системе сравнительного литературоведения. М., 2000. — 176 с.
8. Jakobson R. On linguistic aspects of translation. In.: R. Brower (ed). On translation. New York. Oxford University Press, 1966. p. 234. 16 B.
9. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. — М.: ЭТС. — 2001. — 424 с